

ЉУБ. А. НЕДЕЉКОВИЋ пуковник

ЦЕНА 30 ДИНАРА

ПРОБОЈ СОЛУНСКОГ ФРОНТА

2118
2692

I.

I.

PROBOJ
SOLUNSKOG FRONTA

LJ. A. NEDELJKOVIC PUKOVNIK

CENA 30 DINARA

JUGOSLOVANSKA TISKARNA LJUBLJANA

LA RUPTURE
DU FRONT DE SALONIQUE

LY. A. NEDELCOVITCH COL. D'INFANERIE

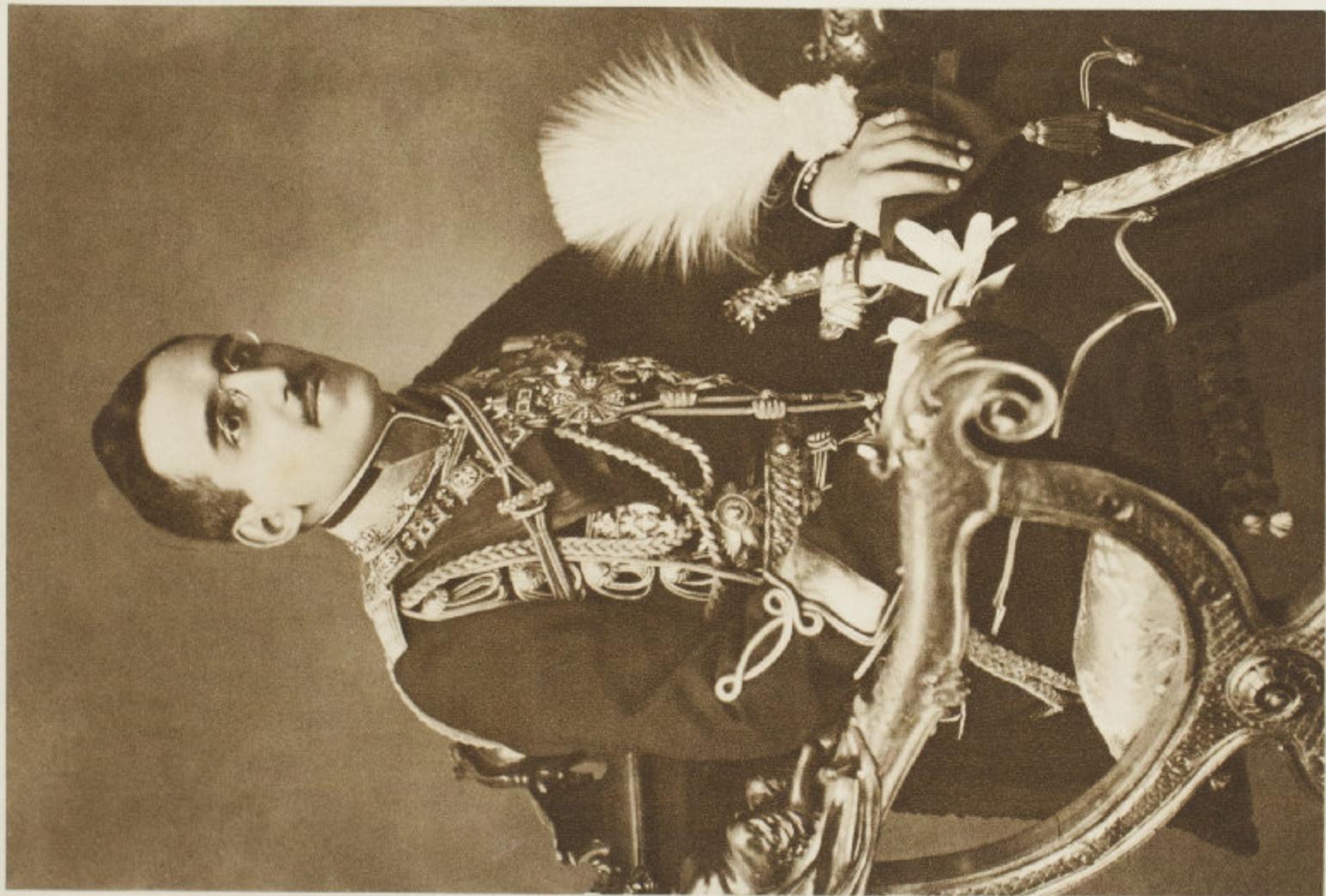
PRIX 30 DINARS

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"ФИЛИП ВИШЊИЋ"
БИЈЕЛИНА

Број: 996
Мес. број: 1970
- h25

НАШ ПОНОС — НАШ КРАЉ

НАШ ПОНОС — НАШ КРАЉ

НОТРЕ ОРГҮЕЛ — НОТРЕ РОИ

ДАРОВАНО
од госп. (ђе) _____

167
 Број
 Правила
 Споменик
 Спомен-биста
 Спомен-биста

Посвећено

Погинулим, осакаћеним, онеспособљеним и од рана и болести умрлим ратницима. Нашој чељади и свима нашим милим и драгим који страдаше за ослобођење и јединење једнокрвне браће у Великој нам Отаџбини —

ЈУГОСЛАВИЈИ.

Posvećeno

Poginulim, osakaćenim, onesposobljenim i od rana i bolesti umrlim ratnicima. Našoj čeljadi i svima našim milim i dragim koji stradaše za oslobođenje i ujedinjenje jednokrvne braće u Velikoj nam Otadžbini —

JUGOSLAVIJI.

Dédié

Aux tombés au champ de bataille, mutilés, et à tous les soldats succombés aux blessures et aux maladies. À nos enfants et à tous ceux, nos chers et aimés, qui souffrent pour la libération et l'union de nos frères par le sang, dans notre Grande Patrie —

LA YOUGOSLAVIE.

ЈУГОСЛОВЕНСКА ХИМНА
СЛОБОДЕ.

Из братског погрђаја
Подига пресло света,
Изнеса сребрју раја
Пред лице целог света:
Три светла сада сташе
У један пламен сјут,
Кад љеснице своје даше
Словенак, Србин и Хвог.

Jugoslovenska himna
slobode.

Iz bračkog zagrljaja
Doleti pjesmo sveta,
Iznosi srebrju raja
Pred lice celog svijeta.
Tri svjetla sada stakša
U jedan plamen sjaj,
Kad đesnici si dase
Slovanac, Srbin i Hrvat.

Hymne de la liberté yougoslave.

De l'embrassement fraternel
Prond ton vol, chant sacré,
Et étole un bonheur céleste
A la face du monde entier.
Trois lumières se sont mises
A briller en une seule flamme,
Lorsque se donneront la main
Le Serbe, le Croate et le Slovène.

ЈУГОСЛОВЕНСКА ЗОРА

JUGOSLOVENSKA ZORA

Pinx M. Tišov Zagreb.

AURORE YOUGOSLAVE

Поглед са гребена Милетине косе на масив Соко — Добро поље — Козјак.

Pogled sa grebena Miletina kose na masiv Soko — Dobro polje — Kozjak.

Vue de la crête Miletina sur le massif Soko — Dobra polje — Kozjak.

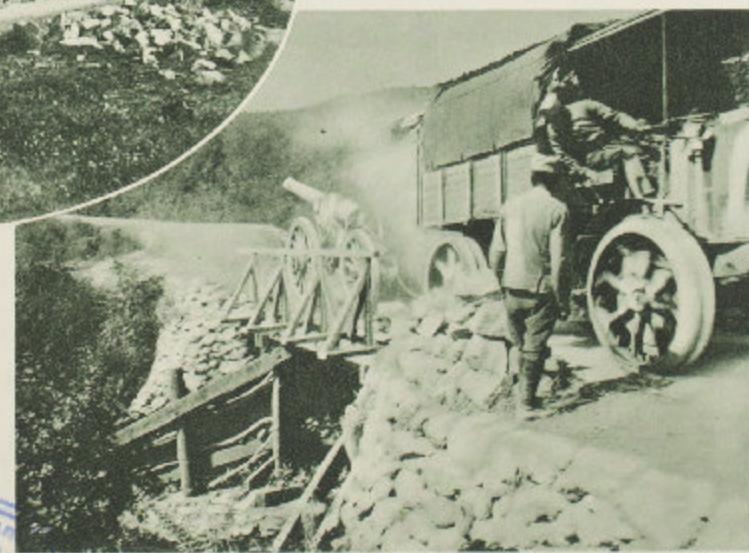
Извлачење хаубица у царство сурих орлова.

Montée des obusiers vers le domaine des aigles puissants.

Izvlačenje haubica u carstvo surih orlova.

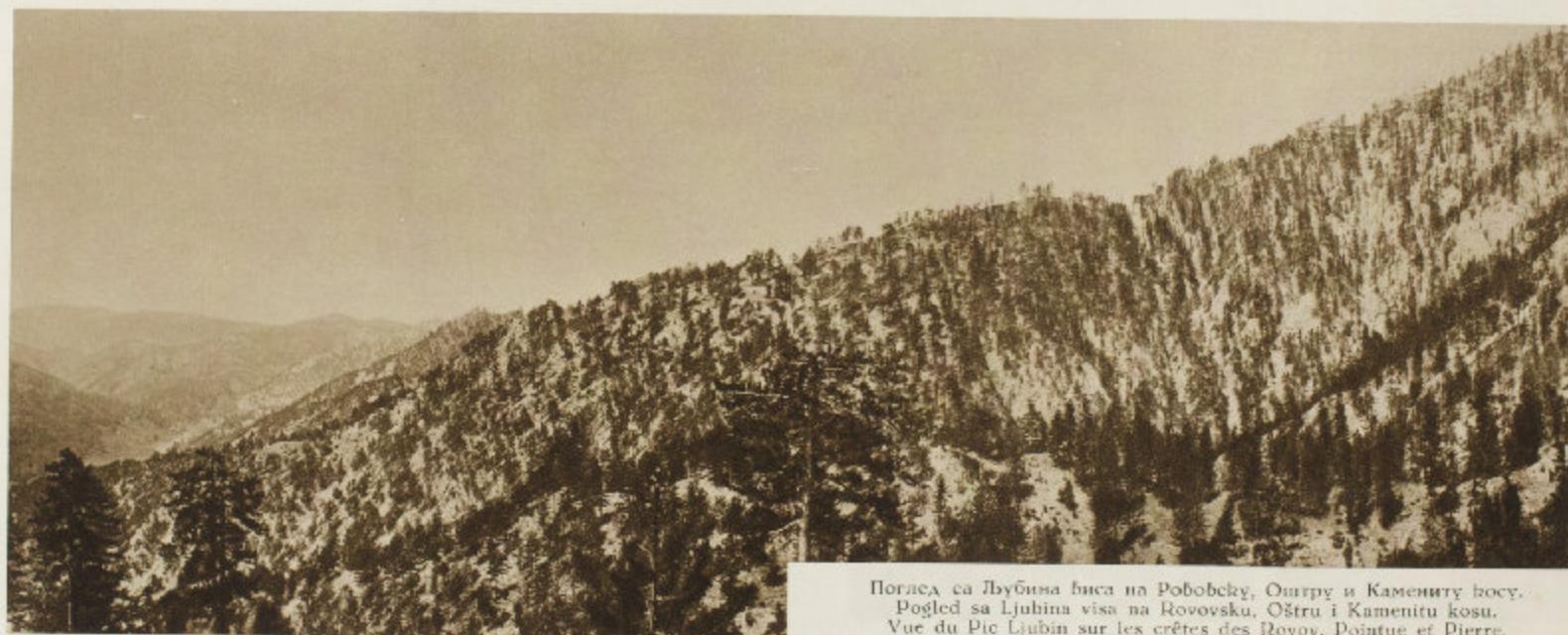

Припрема офанзиве: Привлачење, извлачење, и спуштање тешке артилерије на наше положаје.

Припрема офанзиве: Привлачење, извлачење, и спуштање тешке артилерије на наше положаје.

Préparatifs de l'offensive: Transport, installation et descente de l'artillerie lourde sur nos positions.

Поглед са Љубавине виса на Северну стену
Pogled sa Ljubavina vis-a na Severnu stenu.
Vue du Pic Ljabin sur le Rocher Nord.

У предњем рову.

У предњем рову.

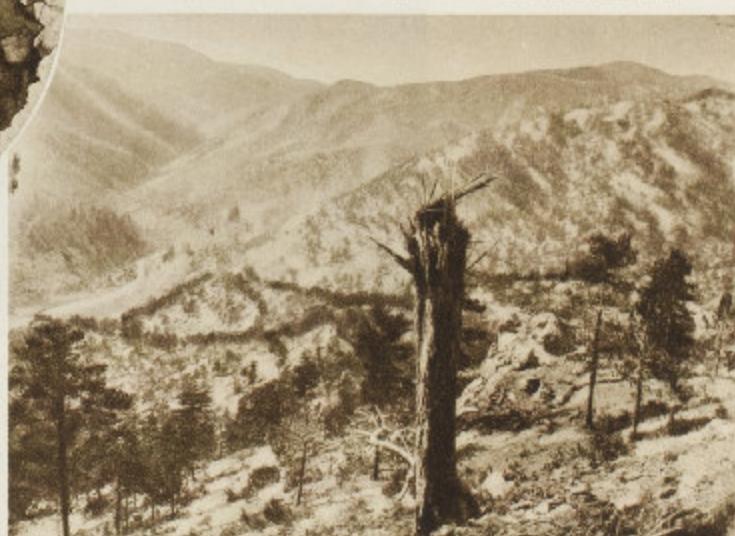
Dans les tranchées
d'avant-garde.

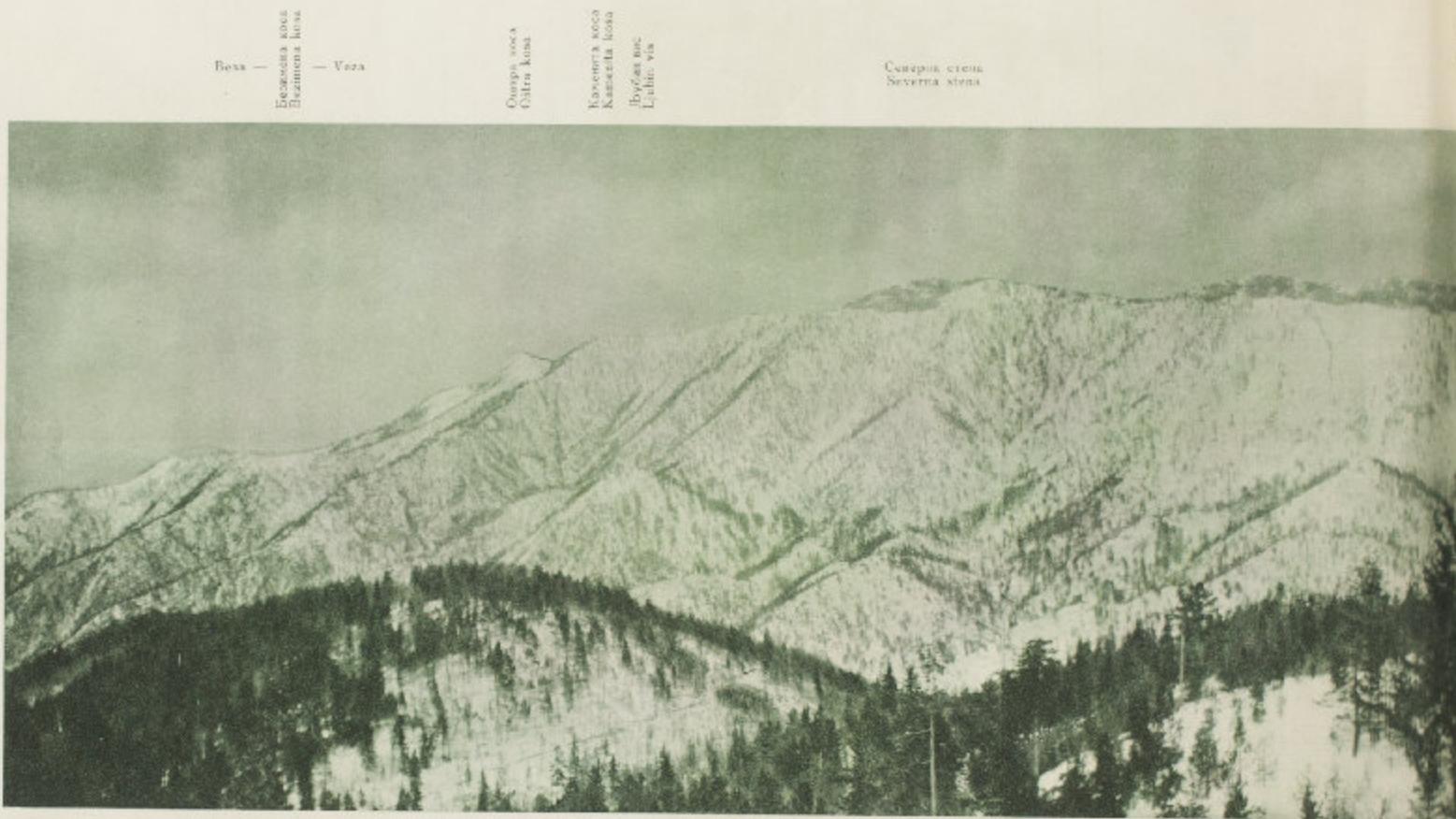
Командантов вис подложен артиљеријом
Komandantov vis postavljen artiljerijom.
Pic du Commandant «rasé» par artillerie

Задњи вис белог моста. — Десно горе Командантов вис.
Zemunice kod Belog mosta. — Desno gore Komandantov vis.
Gouibus près du Pont Blanc. — A gauche en bas le Pic du Commandant.

Наси ровови у низу на Тихомировији вису: лево бугарски на Фердинандовом вису. — Десно пре-
сечено гранатом.
Наши ровови в цик-зак на Тихомировији вису: слева бугарски на Фердинандовом вису. Десно пресечено
гранатом.
Nos tranchées à zig-zag sur la crête de Tihomir; à droite celles des bulgares sur le Nek de Ferdinand.
Arbre coupé par un obus.

ПАНОРАМА СО

PANORAMA SOKOLA U SNEGU

Кота 1825. Кота
Серпентине
Serpentine

Старини вис
Starvin vis

Зелени вис
Zeleni vis

Шумовите гроте
Šumovito groto

КОЛА У СНЕГУ

PANORAME DE SOKOL AU NEIGE

Орлови вирој. Orlovi virovi. Orlovie virovie.

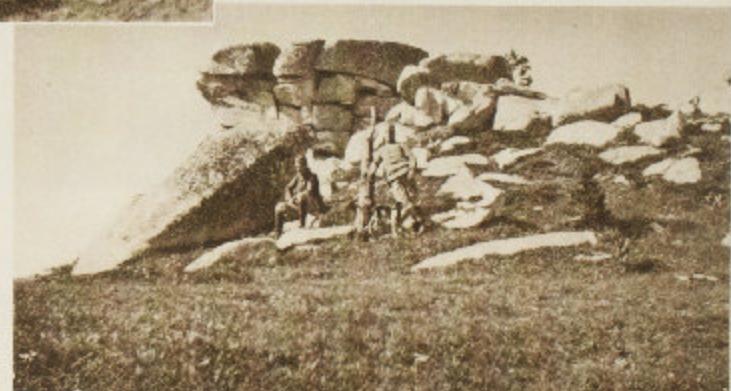
Командант Дринске Дивизије са официрима дивизијског штаба.
Komandant Drinske Divizije sa oficirima divizijskog stabla.
Commandant de la Division de la Drina avec les officiers de son
Etat Major.

Из живота у штабу Дринске Дивизије.
Iz života u štabu Drinske Divizije.
Scènes à l'Etat Major de la Division de la Drina.

Врховни Командант Ни К. В. Наследник Престола Александар обијазан појавије Дринске Дивизије.
Vrhovni Komandant Ni K. V. Naslednik Prestola Aleksandar običajno posetiti položaje Drinske Divizije.
S. A. R. le Prince Herlier Alexandre, Commandant suprême,
visite les positions de la division de la Drina.

Орлови вирој. Orlovi virovi. Orlovie virovie.

Станица осматрачница Дринске дивизије.
Стална осматрачница Drinske Divizije.
Point d'observation permanent de la Division de la Drina.

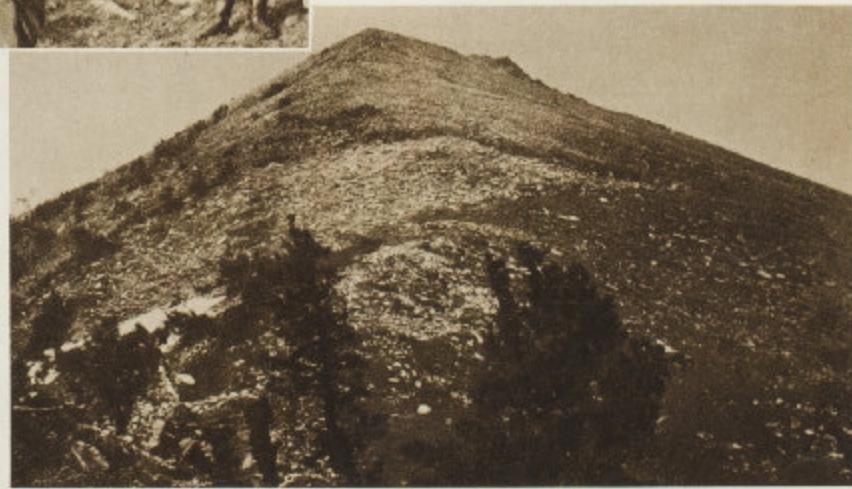
Пут за Султанџија-Кулбезлер за Флока.
Put za Sultanija-Kulbeleri za Floku.
Route de Sultanéja-Kulbeléne à Flote.

Десно: Командант Дринске дивизије посматра бомбардовање бугарских положаја.
Десно: Командант Drinske divizije posmatra bombardovanje bugarskih položaja.

Флока, са које је патрон тешке артиљерије бачин труко Добри поле.
Fluka, sa koje je vatrom teške artiljerije baceno tukom Dobre polje.
Fluka, de laquelle par le feu de l'artillerie lourde fut attaqué Dobre polje.

Бело Гратло позади левом пасаж краја Дринске дивизије и I. Армије.
Belo Grotto pozadi desno kraj Drinske Divizije i I. Armije.
Belo Grotto derrière la flanc droit de la Division de la Drina et de l'1re Armée.

Са Милетине ходе дејствовање јаког артиљеријског // Feu de l'artillerie lourde de la crête Milletin.
десктруирајући тешку артиљерију. // Feu de l'artillerie lourde de la crête Milletin.

И петарданци из дивизијске резерве тукли су авионане. // Mitralleuses de la réserve de division ayant attaqué les avions.

На наших првих линија. // La nos premières lignes. Dans nos premières lignes.

Са Оштре ходе читраљез је бомбо тукло бугарске ровове. // Su Ostra l'onde mitraileuse a détruit par le feu de flanc les tranchées bulgares.

Са Оштре ходе очекивају се нападачи. Sa Ostra l'onde attendent le coupable. Reconnaissance de l'ennemi de la crête Pointue.

Конкордије поистражују најубји генералски трупнице. // Concordie examine les batteries de l'artillerie lourde.

Дајки батерија кампаја је именовано авионане и бугарску артиљерију. // L'armée française a nommé ses batteries d'aviation et l'artillerie bulgare.

Кроз саобраћајницу кроз линију. // Croz autoroute dans la première ligne. A travers les tranchées de communication de la première ligne.

Митраљези су током непријатељске атаке. // Митраљези су током непријатељске атаке. // Mitrailléuses attaquent les positions ennemis.

Артиљеријом покваданог непријатеља трули су наше ручни митраљези. // Артиљеријом покваданог непријатеља трули су наши ручни митраљези. // Ennemi désoeonné par l'artillerie est atteint par nos fusils mitrailléuses.

Официр осматрач. // Официр осматрач. // Officier observateur.

Заробљени Бугари посматрају из позиције бомбардовање позиција «Фердинанд» посај. // Заробљени Бугари посматрају из позиције бомбардовање позиција «Фердинанд» посај. // Prisonnier bulgare regardant de notre position lors le bombardement des positions ennemis du «Nez de Ferdinand».

Живана пружајућим нас је са бугарским ручним гранатама којима су убијени бугарски ратници. // Живана пружајућим нас је са бугарским ручним гранатама којима су убијени бугарски ратници. // Fil de fer barbelé nous protégeant des bombes bulgares lancées de leurs tranchées de première ligne.

У легуминама прве линије. // У земљанимама прве линије. // Dans les gourbi's de première ligne.

Митраљеска обседна пратња су помажу и да широмаха подржавала њено напредовање. // Митраљеска обседна пратња су помажу и да широмаха подржавала њено напредовање. // Sections des mitrailleuses suivent l'infanterie et profitant des abris astreints soutient son offensive.

Објављивање на истакнутим тачкама противник су сваки путају и изненадују. // Објављивање на истакнутим тачкама пратије су сваки путају и изненадују. // Ensuite des points avancés observaient chaque mouvement et chaque beat.

У раскошорије пискујућим кроз крстове непријатељске ровове. // У раскошорије пискујућим кроз крстове непријатељске ровове. // A la poste de jour nous regardons à travers les croix de bois des fils barbelés les tranchées ennemis.

Добровољни јединице
7. пешад. пук.

Батаљон из Дринске Дивизије спреман да поседне прву топлују ровови.

Bataljon iz Drinske Divizije spremjan da poseduje prvu liniju rovova.

Bataillon de la Division de la Drime prêt à occuper la première ligne de tranchées.

Батаљон у дубоком смакнутом поредку [са матраљеским одвојењем] у првом сугоду спреман да се кроз мрак прониче првој линији ровова.

Bataljon u dubokom smaknutom poredku (sa matraljescim oddejnjem) u prvom selenju spremjan, da se kroz mrak privede prvoj lanji rovova.

Bataillon en ordre de réserve avec section de mitraillera en tête prêt à s'approcher, profitant de l'obscurité, de la première ligne de tranchées.

Добровољци једне јединице
7. пешад. пук.

Официри пешадијског батаљона пред пољацак у прве линије.

Officeri peshadijskog bataljona pred polnack u prve linije.

Officiers d'un bataillon d'infanterie avant leur départ dans la première ligne de tranchées.

Лавови јаруги у кртином узлу, на неколико десетина метара од перјаница, струјао је оштета војника мрмот.

Na dnu jaruga u metrom udru, na nekoliko desetina metara od perijatice, strujao je opet vojnici život.

A second d'un ravin dans l'angle moët, à quelques dizaines de mètres de l'ennemi la vie militaire bat son plein.

Музика Краљеве Гарде при заклетви. // Muzika Kraljeve Garde pri zakletvi. // Fanfare de la Garde Royale pendant le serment.

Групе добровољака и рекрутске полагачије заклетву у Солуну. // Grupa dobrovoljaca i rekruitke polagaju zakletvu u Solunu. // Groupes de volontaires et de recrues prenant serment à Salonique.

И сестре Енглескиње одвозите су тешко рањене.

I sestre Engleskiњe odvozite su teško ranjene.

Grand blessés transportés aussi par les infirmières anglaises.

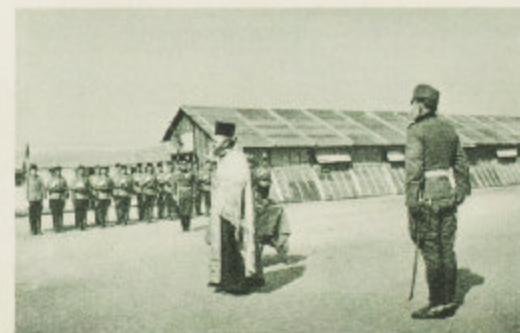
Застава пешадије Краљеве Гарде. // Zastava pesadija Kraljeve Garde. // Drapeau de l'Infanterie de la Garde Royale.

III. Завојиште Дринске Дивизије.
III. Zavojošte Drinske Divizije.
III-me ambulance de la Division de la Drina.

При заклетви. // Pri zakletvi. // Pendant le serment.

Стари свједочак говори је о верности Краљу. Отавини и Војникој застави. // Stari svjedok govori je o vernosti Kralju, Otavini i Vojnickoj zastavi. // Vieil prieur prêchant la fidélité au Roi, à la Patrie et au Drapeau.

Код лекарских завојишта превиђени разводни чекују пренос на болнице.

Kod divizijskih zavojašta previđeni ranjenici čekaju prenos za bolnice.
Blessés pansés à l'ambulance de la division attendent leur transport aux hôpitaux.

Српске патроле проналазе бугарске лешеве. || Sardetiske patrole pronalaze bulgarske leseve. || Patrouilles sauvageantes découvrant des cadavres bulgares.

Погинули Бугари на вратима за нашу Освободицу. || Родни Бугари на вратима за наше Освободицу. || Bulgare mort sur le seuil de notre Patrie.

Непримеска жртва у нога, која је гајила наше Освободицу. || Непримеска жртва i нога, која је гајила наше Освободицу. || Botte et jambe de l'ennemi, qui foulait notre Patrie.

Заробљени Бугари на опраштија путева. || Заробљени Бугари на оправци путева. || Prisonniers bulgares à la reconstruction de routes.

Мртви Бугари убијани уз сарадњу местана. || Мртви Бугари убијани уз сарадњу местана. || Morti bulgares enterrés par nous avec l'aide des habitants.

Заробљени Бугари на опраштија путева. || Заробљени Бугари на оправци путева. || Prisonniers bulgares à la reconstruction de routes.

Заробљени Немци на опраштија путева. || Заробљени Немци на оправци путева. || Prisonniers allemands à la réparation des routes.

У пробоју заплениле бугарски митраљези. || У пробоју заплениле бугарски митраљези. || Mitrailleuses bulgares prises pendant la reprise du front.

Велики број заробљених бугара и Немца пристигају. || Veliki broj заробљених Бугара и Немца пристиже. || L'arrivée d'un grand nombre de prisonniers bulgares et allemands.

У МЕСТО ПРЕДГОВОРА - U MESTO PREDGOVORA EN GUISE D'AVANT-PROPOS

Приликом славља десетогодишњице пробоја Солунског фронта дошло се на мисао, да се крунисање напора нашег народа прикаже у документима — фотографским снимцима — из тог времена, који ће очито показати новом нараштају, како се ратовало и извојевало ово што имамо; а борце потсетити на места и велике догађаје, који су тесно везани са историјом нашег живота, а које смо по стоти пут препричавали нашим пријатељима и рођацима, нашим милим и драгим, деци и унукашима која су нетремице слушала и гутала сваку реч маштајући о причаном.

Ове документе сврстао сам у збирку (албум) а тежећи да збирка буде доступна што ширим слојевима нашег народа поделио сам је у неколико свезака дајући свакој и најнужније текстове, који објашњавају рад и стање пре и у времену пробоја а који, донекле, по-

Prilikom slavlja desetogodišnjice probaja Solunskog fronta došlo se na misao, da se krunisanje napora našeg naroda prikaže u dokumentima — fotografskim snimcima — iz tog vremena, koji će očito pokazati novom naraštaju, kako se ratovalo i izvojevalo ono što imamo; a borce podsetiti na mesta i velike dogadjaje koji su tesno vezani sa istorijom našeg života, a koje smo po stoti put prepričavali našim prijateljima i rođacima, našim milim i dragim, deci i unučadima koja su netremice slušala i gutala svaku reč maštajući o pričanom.

Ove dokumente svrstao sam u zbirku (album) i težeći da zbirka буде доступна што ширим слојевима нашег народа поделио сам је у неколико свезака дајући свакој и најнужније текстове, који објашњавају рад и стање пре и у времену пробоја и који, donekle, pokazuju naše narodne i državne ideje, čiji je

Lors de la célébration du Xe anniversaire de la percée du front de Salonique, s'est manifestée l'idée de représenter ce couronnement des efforts de notre peuple par des documents — photographies — de l'époque afin de faire voir, d'une façon évidente, à la nouvelle génération, comment on a fait la guerre et comment on a conquis ce que nous avons. En même temps, on voulait rappeler aux combattants les localités et les grands événements intimement rattachés à l'histoire de notre vie, et que nous avons cent fois racontés à nos amis et parents à tous nos chers, fils et petits-fils qui nous écoutaient sans souffle avalant chaque mot et faisant travailler leur imagination.

Ces documents, je les ai classés dans un album et, voulant le rendre accessible aux masses les plus larges de notre peuple, je l'ai divisé en plusieurs fascicules ajoutant à chacun de ces derniers, le texte indispensable expliquant les travaux et les situations avant et pendant la rupture et faisant

казују наше народне и државне идеје, чији је први носилац и бранилац са народом био наш дични Краљ.

Поред деобе на свеске сматрао сам, да је један од услова да албум стигне у најдаљи кутак наше широке Отачбине, да буде са што скромнијом ценом у тој мери: да би албум могао бити и технички добро израђен и формат буде лак за руковање; а тиме постане украс књижнице и стола сваког дома.

Ова свеска, као успомена на велике доживљаје, чиниће својом појавом и мени и осталим родољубима велико задовољство: јер сматрамо: да кад наша омладина буде имала њихове јунаке и њихова дела; да ће и срца њена бити испуњена радошћу и гордошћу.

Октобра 1928. год.

БЕОГРАД

Љ. А. НЕДЕЉКОВИЋ

prvi nosilac i branilac sa narodom bio naš dični Kralj.

Pored deobe na sveske smatrao sam, da je jedan od uslova da album stigne u najdalji kutak naše široke Otačbine, da bude sa što skromnijom cenom u toj mjeri: da bi album mogao biti i tehnički dobro izrađen i format bude lak za rukovanje; a time postane ukras knjižnice i stola svakog doma.

Ova sveska, kao uspomena na velike doživljaje, чиниће својом појавом i meni i ostalim rodoljubima veliko zadovoljstvo; jer smatramo: da kad naša omladina bude imala njihove junake i njihova dela, da će i srca njena biti ispunjena radošću i gordošću.

Oktobra 1928. god.

BEOGRAD

LJ. A. NEDELJKOVIC

connaître, dans une certaine mesure, les idées de notre peuple et notre Etat dont le champion et le premier défenseur était notre admirable Roi.

Pour permettre à cette collection de pénétrer dans les coins les plus reculés de notre vaste Patrie, j'ai cru nécessaire que son prix fut aussi modique que possible et, en même temps, qu'il fut, au point de vue technique, bien exécuté et d'un format facile à manier pour devenir l'ornement de toute bibliothèque et de la table de toute famille.

Le présent fascicule, souvenir de grands événements vécus, remplira, par son apparition, les coeurs des patriotes et le mien, d'une grande joie, car nous croyons que les coeurs de notre Jeunesse seront également remplis de joie et de fierté en contemplant ces héros et leurs exploits.

Octobre 1928. a.

BELGRADE

LY. A. NEDELCOVITCH

ПРОБОЈ СОЛУНСКОГ ФРОНТА 1918. Г.

PROBOJ SOLUNSKOG FRONTA 1918. G. - LA RUPTURE DU FRONT DE SALONIQUE EN 1918.

I.

НЕШТО ИЗ ДАЉЕ ИСТОРИЈЕ

Жеље Аустрије и Угарске за завојења Балкану датирају из давних времена; но ограничавамо се да на њих указујемо почев са временом када су Турци (1352.) прешли у Европу и када је цар Душан (владао 1331.—1355.) покушао са преговорима код папе, да га призна за вођу хришћана против неверника, које требало повратити у Азију; и када су ови преговори морали прекинути; јер се угарски краљ Лудвик I спремао да упадне у Душанове земље.

И опет овога отца Лудвика, Карло I., упао је у српске земље и дошао до Западне Мораве; због чега је Душан морао прекинути опсаду Солуна и поћи у сусрет Угрима, који га и не сачекаše; већ безобзирне напустише Српску земљу.

Пред поход за заузеће Цариграда Душан умире (1355.) а његовом сину Урошу (1355.—1371.), већ прве године владавине, Угри отимају Маčву са Београдом; да их краљ Сигмунд потом поврати Стевану (1389.—1427.), сину кнеза Лазара; којом приликом Стеван преноси своју престолницу у Београд. Но исти Сигмунд узе Мачву и Београд наследнику Стевановом Ђурђу Бранковићу (1427.—1456.); по како су Ђурђе и Турци узели Ниш, Крушевач и Голубац, то Ђурђе оставши без градова сазида (1430.) град Сmederevo. Ђурђе умире (1456.) а наслеђује га син Лазар, који умире после две године. Властела позива на престо кнеза Стевана, сина босанског краља Стевана Томашевића, који се оžени ћерком унрлог Лазара. По заузећу Цариграда (1453.) султан Мухамед II. заузе посlednji

I.

НЕШТО ИЗ ДАЉЕ ИСТОРИЈЕ

Zelje Austrije i Ugarske za zavojevanjima na Balkanu datiraju iz davnih vremena; no ograničavamo se da na njih ukazujemo počev sa vremenom kada su Turci (1352.) prešli u Evropu i kada je car Dušan (vladao 1331.—1355.) pokušao sa pregovorima kod pape, da ga prizna za vodu hrišćana protiv nevernika, koje je trebalo povratiti u Aziju; i kada su se ovi pregovori morali prekinuti; jer se ugarski kralj Ludvik I. spremao da upadne u Dušanove zemlje.

No i pre ovoga otac Ludvika, Karlo I., upao je u srpske zemlje i došao do Zapadne Morave; zbog čega je Dušan moraо prekinuti opsadu Soluna i poći u susret Ugrima, koji ga i ne sačekaše; već bezobzirne napuстише Srpsku zemljу.

Pred pohod za zauzeće Carigrada Dušan umire (1355.) a njegovom sinu Urošu (1355. do 1371.), već prve godine vladavine, Ugri oteše Mačvu sa Beogradom; da ih kralj Sigismund potom povrati Stevanu (1389.—1427.), sinu kneza Lazara, kojom prilikom prenosi svoju prestolnicu u Beograd. No isti Sigismund uze Mačvu i Beograd nasledniku Stevanom Đurđu Brankoviću (1427.—1456.); no kako su Đurđe i Turci uzeli Niš, Kruševac i Golubac, to Đurđe ostavši bez gradova сазида (1430.) grad Smederevo. Đurđe umire (1456.) a nasleduje ga sin Lazar, koji umire posle dve godine. Vlastela poziva na prestol kneza Stevana, sina bosanskog kralja Stevana Tomaševića, koji se oženi ћерком unrlog Lazara. Po zauzeћu Carigrada (1453.) sultan Muhamed II. zauze poslednji

L.

UN PEU D'HISTOIRE ANCIENNE

Les aspirations de l'Autriche et de la Hongrie à des conquêtes dans les Balkans datent des temps anciens. Nous nous contenterons de les suivre à partir de l'époque où les Turcs passèrent en Europe (1352.) et que l'Empereur Douchan (règne de 1331. à 1355.) essaya, par des négociations avec le pape, d'être reconnu comme chef de Chrétiens contre les infidèles qu'il fallait refouler en Asie, négociations qui durent être interrompues, le Roi de Hongrie Louis Ier, faisant des préparatifs d'une invasion dans les pays de Douchan.

Avant cette époque même, Charles Ier, père de Louis avait envahi le pays serbe pénétrant jusqu'à la Morava Occidentale; ce qui obligea Douchan à interrompre le siège de Salonique et à se porter à la rencontre des Hongrois qui ne l'attendirent pas mais s'empressèrent de quitter le pays serbe.

A la veille de l'expédition pour la conquête de Constantinople, Douchan meurt (1355.) et, dès la première année du règne de son fils Ouroch (1355. jusqu'au 1371.), les Hongrois enlèvent la Matchva avec Belgrade. Dans la suite le roi Sigismond fit retour de cette province à Stephan (1389.—1427.), fils du prince Lazare, et qui à cette occasion, transféra sa capitale à Belgrade. Le même roi Sigismond enleva à nouveau la Matchva et Belgrade au successeur de Stephan, Georges Branković (1427.—1456.). Cela lui-ci s'étant vu enlevé par les Turcs les places de Nich, Krouchévac et Goloubac fit construire (1430.) la forteresse de Simédérévo. Georges mort (1456.) sa succession revint à son fils Lazar, lequel meurt aussi deux années après. La noblesse offre le trône au prince Stephan, fils de Tomachévitche roi de Bosnie, et qui épouse la fille de feu Lazar. Après la conquête de Constantinople (1453.), le Sultan Ma-

Лазара. По заузећу Цариграда (1453.) султан Мухамед II заузе последњи остатак деспотовине, па и Смедерево (1459.). Ускоро Турци прегазише Босну; а последњег нашег краља, Стјепана Томашевића, погубише (1463.). Херцеговину узеши (1483.); а Зету (Црну гору) 1499. године.

Падом Зете беше уништен последњи остатак наших слободних земаља; јер ове беху делом под Турцима, а делом под угарском и немачком влашћу.

Мржњу нашег народа према угњетачима наше слободе — Турцима Угри су искоришћавали за своје циљеве. Номону нашег народа узеши област око реке Врбаса, град Јајце и Сребрник и угарски краљ Матија Корвин (син Јанка Хунјадија) образова, ради одbrane своје јужне границе, одбранбену линiju: Београд — Шабац — Сребрник — Јајце, коју је наш народ бранио свом снагом док је Матија водио борбу око упражњеног чешког престола. Ову линiju нарочито брањаху потомци деспота Бранковића и кнезови Франкопани.

По престанку српских држава Турци убрзо укинуше српску патријаршију, коју султан Сулејман «Велики» обнови (1557.) на предлог везира Мехмед-паše Соколовића. Обновљена патријаршија обухваташе тада цео православни народ од Охрида до Будима.

После пораза Турака код Сиска (1593.) Аустрија је желела: да у граничним турским областима изазива смутње а поради завојевања истих. Успева да искористи патријарха Јована (1592. — 1614.), који преко православног свештенства поче припремати устанак. Султан Мурат III. објави с тога Аустрији рат, а за казну Србима Синан-паša спали тело Св. Саве код Београда.

Након неуспеле опсаде Беча (1683.) осети се турска слабост и узмицање, народ

остатак деспотовине, па и Смедерево (1459.). Ускоро Турци pregaziše Bosnu; a poslednjeg našeg kralja, Stjepana Tomasevića pogubiše (1463.). Hercegovinu uzeše 1483.; a Zetu (Crnu Goru) 1499. godine.

Padom Zete bješe uništen poslednji ostanak naših slobodnih zemalja; jer ove behu delom pod Turcima, a delom pod nemackom i ugarskom vlašću.

Mržnju našeg naroda prema ugnjatačima naše slobode Turcima Ugri su iskorisčavali za svoje ciljeve. Pomoću našeg narodu uzeše oblast oko reke Vrbasa, grad Jajce i Srebrenik i ugarski kralj Matija Korvin (sin Janka Hunjadija), obrazova, radi odbrane svoje južne granice, odbranbenu liniju: Beograd — Sabac — Srebrenik — Jajce, koju je naš narod branio svom snagom, dok je Matija vodio borbu oko upravljenog českog prestola. Ovu liniju narocito branjavu potomci despota Brankovića i knezovi Frankopani.

Po prestanku srpskih država Turci ubrzno ukinuše srpsku pećsku patrijaršiju, koju sułtan Sulejman «Veliki» obnovi (1557.) na predlog vezira Mehmed-paše Sokolovića. Obnovljena patrijaršija obuhvataše tada ceo pravoslavni narod od Ohrida do Budima.

Posle poraza Turaka kod Siska (1593.) Austrija je želela: da u graničnim turskim oblastima izaziva smutnje a poradi zavojevanja istih. Uspева да iskoristi patrijarha Jovana (1592. — 1614.), koji preko pravoslavnog sveštenstva poče pripremati ustanak. Sultan Murat III. objavi s toga Austriji rat, a za kaznu Srbima Sinan-paša spali telo Sv. Save kod Beograda.

Nakon neuspele opsade Beča (1683.) oseti se turska slabost i uzmicanje, narod poče di-

homel II fait occuper le dernier reste du Despotat avec Smédérévo aussi (1459.) Bientôt les Turcs envoient la Bosnie et mirent à mort son dernier roi Stjépan Tomachévitch (1463.). L'Hercegovine fut occupée en 1483. par les Turcs, et la Zeta (le Monténégro) en 1499.

La chute de la Zeta fut l'anéantissement du dernier reste de liberté de notre pays passé désormais sous la puissance partie des Turcs, partie des Hongrois et des Allemands.

La haine de notre peuple envers les Turcs ravisseurs de notre liberté, fut souvent mise à profit par les Hongrois pour leurs buts politiques. C'est avec le concours de notre peuple qu'ils se rendirent maîtres du pays situé dans le bassin de la rivière Vrbass, des forteresses de Jajce et de Srebrenik. Le roi de Hongrie Mathias Korvin (fils de Hunjadianos) organisa, pour la défense de sa frontière méridionale, la ligne fortifiée: Belgrade — Chahac — Srebrenik — Jajce que notre peuple défendait de toutes ses forces pendant que le roi Mathias luttait pour le trône tchèque resté vacant. La défense de cette ligne était dirigée par les descendants du Désposite Brankovich et par les princes Frankopan.

Après la disparition des Etats serbes les Turcs ne tardèrent pas à supprimer la Patriarchie serbe de Poth, restaurée dans la suite par le Sultan Soliman le Grand (1557.) sur la proposition du Vizir Mehmed-Pacha Sokolovitch. L'autorité de la Patriarchie restaurée s'étendit sur la totalité de la population orthodoxe d'Ohrida à Bude.

Après la défaite des Turcs à Sissak (1593.) l'Autriche suscita des troubles dans les provinces turques limitrophes et, dans la vue de conquérir ce pays, elle se servit du Patriarche Jovan (1592. — 1614.), qui se mit à préparer un soulèvement par l'intermédiaire du clergé orthodoxe. Le Sultan Mourad III. déclara la guerre à l'Autriche, et, pour punir les Serbes, Sinan-Pacha fit brûler le corps de Saint-Sava à Belgrade.

Après l'échec du siège de Vienne (1683.) la faiblesse et le recul turcs se manifestèrent et nos populations commencèrent à relever le front. L'Autriche désirait continuer à mettre à profit les dispositions

поче дизати главу. Аустрија желела је, да и даље искоришћава Србе употребљавајући их као авандару своје војске. У овом времену појављује се Ђорђе Бранковић, који се издаваше за потомка старих Бранковића. Цар Леополд даде му титулу грофа али захтев, да за рачун Аустрије диже српски народ против Турака. Ђорђе поче са успехом да ради, али потом, и за свој рачун, ступајући у везу са Русијом ради обнове српске деспотовине. Кад Аустрија прозре његове намере, домами га (1689.) и затвори у Хеб (Чешка), где умре као суђан (1711.). Руски цар интересујући се о Ђорђу, зашто је затворен, добио је аустријски одговор: «Ništa nije skrivio, ali državni interes ti zahtevaju».

Ове су речи јасно обележавале намере Аустрије: да она не жељи никакву слободну Српску државу; већ да сне српске земље уђу у састав Аустрије. Ослобођена Бурђа, Аустријска војска, помоћу српских устаничкох чета, прелази Саву и Дунав и продире до Призрена и Скопља. Турци у Качаничкој клисури туку Аустријанце (1690.) и патерују их на повлачење. Пећки патријарх Арсеније Црнојевић са народом, који се бунио против Турака, није смео сачекати Турке, одступа са 10.000 породица за Аустријанцима преко Саве и Дунава. Ове се борбе продолжавају све до Карловачког мира (1699.); но Аустрија зарата понова па Турску и оте јој Београд. Пожаревачким миром (1718.) доби Босанску Посавину и северну Србију до Западне Мораве. Турци у жељи да поврате ове крајеве понова зарате (1737.). Аустријска војска била потучена код Гроцке и пребачена преко Саве и Дунава. За Аустријском војском пређе у Срем, са 36.000 породица, пећки патријарх Арсеније IV. Јовановић. Мир се закључи у Београду (1739.); граница постаде опет Сава и Дунав.

Затим главу. Аустрија жељела је, да и даље искоришћава Србе употребљавајући их као авандару своје војске. У овом времену појављује се Ђорђе Бранковић који се издаваше за потомка старих Бранковића. Цар Леополд даде му титулу грофа али захтев: да за рачун Аустрије диже Српски народ против Турака. Ђорђе поче са успехом да ради, али потом, и за свој рачун, ступајући у везу са Русијом ради обнове српске деспотовине. Кад Аустрија прозре његове намере, домами га (1689.) и затвори у Хеб (Чешка), где умре као суђан (1711.). Руски цар интересујући се о Ђорђу, зашто је затворен, добио је аустријски одговор: «Ništa nije skrivio, ali državni interes ti zahtevaju».

Ове су речи јасно обележавале намере Аустрије: да она не жељи никакву слободну Српску државу; већ све Српске земље да уђу у састав Аустрије. Ослобођена Бурђа, Аустријска војска, помоћу српских устаничкох чета, прелази Саву и Дунав и prodire do Prizrena i Skoplja. Турци у Каћаничкој клисури туку Austrjance (1690.) i nateruju na povlačenje. Pećki patrijarh Arsenije Crnojević sa narodom, koji se bunio protiv Turaka, nije smeo sačekati Turke, odstupa sa 10.000 porodica za Austrjancima preko Save i Dunava. Ove se borbe produžavaju sve do Karlovačkog mira (1699.); no Austrija zarati ponovo na Tursku i ote joj Beograd. Požarevackim mirom (1718.) dobija Bosansku Posavinu i Severnu Srbiju do Zapadne Morave. Turci u želji da povrate ove krajeve ponova zarate. (1737.). Austrjaska vojska bi potučena kod Grotke i prebačena preko Save i Dunava. Za Austrjiskom vojskom predje u Srem, sa 36.000 porodica, pećki patrijarh Arsenije IV. Jovanović. Mir se zaključi u Beogradu (1739.); granica postade ponova Sava i Dunav.

Kučuk-Kajnardžiskim миром (1774.) ugled Rusije како је скочио, али и забринуо Austriju.

de la population serbe utilisant cette dernière comme avant-garde de ses troupes. C'est à cette époque que fit son apparition Georges Brankovitch qui se faisait passer pour descendant des anciens Brankovitch. L'empereur Léopold lui donna le titre de comte, mais exigea de lui de soulever les populations serbes contre les Turcs au profit de l'Autriche. Georges eut du succès au début de son action mais, dans la suite, voulant travailler pour son propre compte, il se mit en rapport avec la Russie en vue de rétablir le Despotat Serbe. L'Autriche pénétra ses intentions, lui tendit un piège pour s'en emparer (1689.) et le mit en prison à Hebd (Bohème) où il acheva sa vie de prisonnier en 1711. L'Empereur de Russie, intéressé au sort de Georges, fit demander à l'Autriche les motifs de cet emprisonnement et reçut la réponse suivante: «Il n'a commis aucun crime, mais l'intérêt de l'Etat en ordonne ainsi».

Ces paroles indiquaient clairement les intentions de l'Autriche; celle-ci ne voulait pas d'Etat serbe libre mais bien elle désirait faire rentrer tous les pays serbes dans le cadre de la Monarchie autrichienne. Georges disparu, l'armée autrichienne, aidée par des rebelles serbes, franchit la Save et le Danube et pénétra jusqu'à Prizren et Skoplje. Les Turcs battirent, dans le défilé de Katchanik l'armée autrichienne (1690.) l'obligeant à la retraite.

Le Patriarche de Petch, Arsène Zrnoyevitch, avec la population qui s'était révoltée contre les Turcs, n'osa pas attendre les Turcs et se retira avec 10.000 familles, à la suite des Autrichiens, au delà de la Save et du Danube. Ces luttes continuèrent jusqu'à la paix de Karlovac (1699.). Dans la suite, l'Autriche déclara de nouveau la guerre à la Turquie et lui enleva Belgrade. Par la paix de Pojarevatz (1718.) elle obtint la Posavina de Bosnie et la Serbie Septentrionale jusqu'à la Morava Occidentale. Les Turcs désirant reprendre ce pays, entraient en guerre avec l'Autriche en 1737. L'armée autrichienne fut battue à Grotka et rejetée au delà de la Save et du Danube. Le Patriarche de Petch, Arsène IV. Jovanovitch, passa en Srem avec 36.000 familles avec l'arme autrichienne. La paix fut conclue à

Кучук-Кајнарџијским миром (1774.) углед Русије јако је скочио, али и забринуо Аустрију. Немогући да спречи успех Русије, Аустријска дипломација предлаже Русији савез против Турске уговоривши: да, у случају успеха, Аустрија добије северну Србију, Босну са Херцеговином и Далмацију. Турска сазнавши међутим за спрему Русије објави јој рат, у који ступи Аустрија као савезник Русије (1788.). Још једном су се очигледно виделе намере Аустрије за поседањем наших територија. Опет је послала угледне људе да дигну Србе на оружје. Коча Анђелковић и другови нападну Смедерево и Пожаревац, продру у Шумадију и заузму Крагујевац тежећи тиме да онемогуће долазак Турака од Ниша ка Београду, који опседају Аустријанци. Слабо помагање од стране Аустрије у спор рад њен патера Кочу на повлачење преко Дунава, где буде потућен, ухваћен и жив на колац у Текији набијен. Овај рат познат је код Срба као »Кочина Крајина«. Кад дође за главнокомандујућег генерал Ландон поче јача акција, те Аустријанци заузесе Београд (1789.); но чим умре Јосиф II. Аустрија закључи мир у Свиштову (1791.) с тим: да граница олепт остане Сава и Дунав.

Године 1804. Срби уstanак на Турке и под Карађорђем извојеваše слободу; али остављени сами себи, подлегоше Турској сили, која је са три стране надирала (1813.). Поново диже уstanак Милош Обреновић (1815.) и Срби, у границама Београдског пашалука, опет извојеваše извесну самосталност, коју у погодним тренутцима успеваху и да прошире.

Руски успеси над Турцима под Ђенералом Дубићем (1828.—1830.), заузесе Једрена и долазак Руса под капије Цариграда, при-вукли су пажњу свих хришћана на Балкану, а нарочито Срба, који су Русију сматрали својом природном заштитницом. Но ова

Nemogući da spreči uspeh Rusije, austrijska diplomacija predlaže Rusiji savez protiv Turske ugovorivši: da, u slučaju uspeha, Austrija dobije severnu Srbiju, Bosnu sa Hercegovinom i Dalmaciju. Turska saznavši međutim za spremu Rusije objavi joj rat, u koji stupa Austrija, kao saveznik Rusije.

Još jednom su se očigledno videle namere Austrije za posedanjem naših teritorija. Opet je послала ugledne ljude da dignu Srbe na oružje. Koča Andjelković i drugovi napadnu Smederevo i Požarevac, prodru u Šumadiju i zauzmu Kragujevac težeći time da onemoguće dolazak Turaka od Niša ka Beogradu, koji opsedahu Austrijanci. Slabo pomaganje od strane Austrije i spor rad njen natera Koču na povlačenje preko Dunava, gde буде потућен, ухваћен i živ na kolac u Tekiji nabiven. Ovaj rat poznat је kod Srba као »Kočina Krajina«. Kad dode za glavnokomandujućeg general Laudon poče jača akcija, te Austrijanci zauzeše Beograd (1789.); no čim umre Josif II. Austrija zaključi mir u Svištovu (1791.) s tim: da granica opet ostane Sava i Dunav.

Godine 1804. Srbi ustanak na Turke i pod Karađordjem izvojevaše slobodu; ali ostavljeni sami sebi, podlegoše Turskoj sili, koja je sa tri strane nadirala (1813.). Ponovo diže ustanak Miloš Obrenović (1815.) i Srbi, u granicama Beogradskog pešaluka, opet izvojevaše izvesnu samostalnost, koju u pogodnim trenutcima uspevahu i da prošire.

Ruski uspesi nad Turcima pod Generalom Dubićem (1828.—1830.) zauzeće Jedrenu i dolazak Rusa pod kapije Carigrada, privukli su pažnju svih hrišćana na Balkanu, a naročito Srba, koji su Rusiju smatrali svojom prirodnom zaštitnicom. No ova ljubav prema Rusiji kvarila

Belgrade en 1739. et la frontière fut de nouveau établie par la Save et le Danube.

La Paix de Kutchuk-Kajnardji (1774.) rehausse fortement le prestige de la Russie mais aussi préoccupe beaucoup l'Autriche. N'ayant pu empêcher les succès de la Russie, la diplomatie autrichienne proposa à cette dernière une alliance contre les Turcs en se réservant, en cas de succès, la Serbie Septentrionale, la Bosnie avec l'Hercégovine et la Dalmatie. La Turquie cependant, ayant eu vent des préparatifs de guerre de la Russie, déclara la guerre à cette dernière et l'Autriche, en qualité d'allié de la Russie, s'y engagea également (1788.). Les aspirations de l'Autriche d'occuper nos pays, redevinrent évidentes. De nouveau, elle déléguait des personnages notables pour appeler les Serbes aux armes. Kotcha Andjelkovitch et ses compagnons attaquèrent Smédérevo et Pojarevatz, pénétrèrent dans la Choumadija et s'emparèrent de Kragouievatz tandis, par là à empêcher les Turcs d'arriver de Niš au secours de Belgrade assiégée par les Autrichiens. L'aide insuffisante de la part de l'Autriche et son action lente, obligèrent Kotcha à se retirer au delà du Danube où il fut battu, fait prisonnier et emporté à Tekia. Cette guerre est connue chez les Serbes sous le nom de «Campagne de Kotcha».

Le général Laudon ayant été nommé Commandant en chef de l'armée autrichienne, une activité plus intense se développa et les autrichiens occupèrent Belgrade (1789.). Mais aussitôt après la mort de Joseph II., l'Autriche conclut la paix à Sislov (1791.) et la Save et le Danube redevinrent la frontière.

En 1804, les Serbes se soulevèrent contre les Turcs et, sous Kara-Georges, conquirent, par les armes, la liberté; mais, abandonnés de tous, ils succombèrent par la puissance turque qui les accablait de trois côtés (1813.). Miloš Obrénovitch reprit le soulèvement (1815) et les Serbes reconquirent, dans les limites du Pachalik de Belgrade, une certaine autonomie qu'ils réussirent à étendre aux moments favorables.

Les succès russes sur les Turcs, par le général Dibitch (1828.—1830.) la prise d'Andrinople et l'ar-

љубав према Русији кварила је планове аустријском продирању на исток. Зато Аустрија у Кримској војни (1853.—1856.) гомила на граници Србије војску са намером, да Србију прегази, ако буде помагала Русију. Паметна неутралност вођена тада у Србији, поред све жарке жеље народа да помаже Русију, није дала прилику Аустрији да оствари жеље и гнездо слободе Србинове разори.

Незадовољство српског народа у Босни и Херцеговини, које је достигло врхунац због великих терета и зулума Турских дало је одушек у Босанско-Херцеговачком устанку, који су помагали Срби из свих крајева. Тада је, под именом епског јунака «Петра Мркоњића», дошао из Француске у Босну Петар Карапочевић, доџији краљ Србије; но због противљења Аустрије (која је желела да устанак искористи за себе) и кнеза Милана Обреновића Мркоњић би принуђен да напусти четничку акцију.

Ратови (1876.—1878.) Русије, Србије и Црне горе против Турке довели су до Берлинског конгреса на коме Аустрија успева да, под видом »увођења реда«, добије мандант европских сила за привремено поседање Босне и Херцеговине; но она је у згодној прилици (1908.) овај мандант изиграла и Босну са Херцеговином анектирала и припојила Аустро-Угарској на штету Србије и Српског народа.

Овим је отворено показала намере њеног »Драгт нах Остен« — »Продирање на исток«; јер је безобзирно поступила у циљу њеног ширења на Балкану.

До чега је све ово довело видићемо мало доцније.

Наставак у следеој свесци:

II.

ДОГАЂАЈИ ПРЕД ОБРАЗОВАЊЕМ
СОЛУНСКОГ ФРОНТА.

je planove za Austrijsko prodiranje na istok. Zato Austrija u Krimskoj vojni (1853.—1856.) gomila na granici Srbije vojsku sa namerom, da Srbiju pregazi, ako bude pomagala Rusiju. Pametna neutralnost vođena tada u Srbiji, pored sve žarke жељe naroda da pomaže Rusiju, nije dala priliku Austriji da ostvari жељe i gnezdo slobode Srbinove razori.

Nezadovoljstvo srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, koje je dostiglo vrhunac zbog velikih tereta i zuluma Turskih dalo je odusike u Bosansko-Hercegovačkom ustanku, koji su pomagali Srbija iz svih krajeva. Tada je, pod imenom epskog junaka »Petra Mrkonića«, došao iz Francuske u Bosnu Petar Karađorđević, docniji kralj Srbije; no zbog protivljenja Austrije (koja je želela da ustanak iskoristi za sebe) i kneza Milana Obrenovića. Mrkonjić bi bio prinudjen da napusti četničku akciju.

Ratovi (1876.—1878.) Rusije, Srbije i Crne Gore protiv Turske doveli su do Berlinskog kongresa na komе Austrija uspeva da, pod vidom »uvodjenja reda«, dobije mandat evropskih silla za privremeno posedovanje Bosne i Hercegovine, no ona je u zgodnoj prilici (1908.) ovaј mandat izigrala i Bosnu sa Hercegovinom anektilala i pripojila Austro-Ugarskoj na štetu Srbije i Srpskog naroda. Ovim je otvoreno pokazala namere njenog »Drang nach Osten« — »Prodiranje na istok«; jer je bezobzirno postupila u cilju njenog širenja na Balkanu.

Do čega je sve ovo dovelo vidićemo malo dočnije.

Nastavak u sledećoj svesci:

II.

DOGADAJI PRED OBRAZOVANJEM
SOLUNSKOG FRONTA.

rivée des Russes au port de Constantinople attirent l'attention de tous les chrétiens des Balkans et au particulier celle des Serbes qui considéraient la Russie comme leur protectrice naturelle. Mais cet attachement à la Russie dérangeait les plans autrichiens sur la pénétration vers l'Orient. C'est ce qui fit que pendant la guerre de Crimée (1853.—1856.), l'Autriche amassa des troupes à la frontière de la Serbie pour envahir celle-ci si elle voulait porter secours à la Russie. Une neutralité prudente observée en Serbie, malgré les désirs ardents de la population de se porter au secours de la Russie, ne fournit pas à l'Autriche le prétexte de réaliser ses désirs et de détruire le nid de la liberté Serbe.

Le mécontentement de la population serbe en Bosnie et en Herzégovine, poussé à extrême par les charges et les oppressions des Turcs, éclata en un soulèvement en Bosnie et Herzégovine, soulèvement encouragé par les Serbes de toutes les contrées. C'est alors que, venant de France sous le nom d'un héros d'épopée «Petar Mrkonjitch», arriva en Bosnie Petar Kara-Djordjevitch, plus tard Roi de Serbie. L'opposition de l'Autriche (qui désirait tourner le soulèvement à son profit), et celle du Prince Milan Obrenovitch, forcèrent Mrkonjitch à abandonner la guérilla.

Les guerres (1876.—1878.) de la Russie, de la Serbie et du Monténégro contre la Turquie, aboutirent au Congrès de Berlin où l'Autriche parvint, sous prétexte de «rétablir l'ordre», à obtenir des puissances européennes, le mandat d'occuper temporairement la Bosnie et l'Herzégovine; mais ayant trouvé des circonstances favorables (1908.), elle déjoua ce mandat et annexa la Bosnie et l'Herzégovine au territoire austrohongrois au préjudice de la Serbie et de la nation Serbe. Cet acte mit en plein jour ses intentions de «Drang nach Osten» — «la poussée vers l'Orient».

Quelles furent les suites de tous ces événements, nous le verrons plus loin.

Suite dans le fascicule suivant:

II.

LES EVENEMENTS A LA VEILLE DE L'ORGANISATION DU FRONT DE SALONIQUE

СИГ № 1697-1
ПР-
ИНВ. БР 33837
Л0530

